

Wirus adres sorap duranok!

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Medisina, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Wirus adres sorap duranok! WIRUS ADRES SORAP DURANOK!

Koronawirus zerarly bir partiýa ýolbaşçysyny elden giderdik. «Garaşsyz Türkiýe» («Bağımsız Türkiye») partiýasynyň başlygy Haýdar Baş ýetmiş üç ýaşynda dogduk ili Akçaabatda ömürlük gözlerini ýumdy. Alla rehmet eýlesin. Yakynlary-da enşalla tiz wagtda saglyklaryna gowşubersinler.

Başga ýurtlarda-da syýasatçylaryň arasynda koronawirusa ýolugyp bejergi alýanlar, aradan çykýanlar bar. Koronawirusa ýolugyp agyr hassa ýatan Angliýanyň premýer-ministri Boris Jonson häzir bejergi astynda. Fransuz syýasatçylaryndan Patrik Dewejýan bolsa wirusa ýeňildi...

Bugün Öwlüya Çelebiniň köpçülikleýin ýokanç keseller barada görüp-eşden, ýazan zatlary barada söz açmakçy.

Dünýä dörali bári köpçülikleýin ýokanç keseller we bela-beterler bolup geldi. Hasam beteri, halklar özara urşanlarynda köpçülikleýin keseller örç alyp ýaýrapdyr.

Adamlar söweşmekden ýana kesellere çäre tapmandyrlar, tapaýan ýagdaýlarynda-da hemme ýeri üpjün edip bilmändirler. Millionlarça adam pidalaeyndan söz açýarys. Olaryň iň soňkusy hasap ediljegi – XX asyryň birinji ýarymynda «ispan dümewi» zerarly aradan çykanlaryň sany iň azyndan (çak bilen) 17 million diýip görkezilýär.

Öwlüýä Çelebi XVII asyrdaky kyrk ýedi ýurtda iki ýüz elli ýedi şähre aýlanyp görüpdür. Näme gören bolsa, kimler bilen gürleşen bolsa, barsyny özboluşly stilde beýan edipdir.

Öwlüýä Çelebi on tomluk syýahatnamasynda giden ýerlerindäki keseller boýunça jikme-jik maglumatlary beripdir, bu bolsa medisinaryň taryhy we täze açyşlar üçin gymmatly hazynadyr. Çelebiniň ýazanlarynyň ylym dünýäsini negadar gyzyklandyryandygy degişli alymlaryň paýyna düşýär.

Muny geçeliň, onuň nämelerden söz açandygyna ser salalyň:

Bilagyry, diş agyrysy, çakyza, agyz we bokurdak agyrysy, göz agyrysy, lepra, bil sowuklamasy, alagetirme, gijilewük, podagra, zellweger, çyban, mama (ospa), saç düşme, reflýuks, bogaz gijemesi, hafakan (ýüregiň ýerinden süýşmesi), ysytma, hunnak (demgysma), diareýa, hapgyrtma (parotit), lakwe, üsgülewük, ruhy keseller, tutgaý (epilepsiýa), sary, şirpenje, tagun (mergi), zahir (ebol kysmy kesel), zati'l-jenb (ploreziýa), siflis...

Çelebi keselleriň bejergisinde geotermal çeşmeleriň (tebigy ýyly suwly çeşmeler) ähmiýetine ünsi çekýär. Hatda ol syýahat eden ýerlerinde geotermal çeşmeler bar bolsa, hökman şolar ýaly ýerleri ýörite baryp görüpdür.

Çelebiniň ünsüni çeken başga bir husus bolsa, käbir ýerlerde adamlaryň iňňän sagdyn we ine-gana ýaşap ýörendigi, käbir ýerlerde bolsa keselleriň giňden ýaýranlygydyr. Çelebi bu tapawudy seljermäge synaňypdyr we muňa özüçe bir düşündiriş beripdir.

Syýahatçymyz öz gözi bilen gören zatlaryndan daşgaryn eşden zatlaryny-da ýazydyr.

Kawkazlylaryň uzak ýaşayandygy köplere mälim. Ol galmyklardan söz açanda, tagun, sanjy, ploreziýa, huwam, humma (lihoradka), agyry keseli, lepra, siflis we başga-da birnäçe keselleriň bularda duş gelinmeýändigini, galmyklaryň 200-300 ýaşayandygyny ýazýar. Elbetde, onuň bu sözleri biraz gabardylanrak, emma Çelebi olaryň uzak ýaşayandygy baradaky hakykata ünsi çekýär.

Çelebi Dagystanyň gözel tebigatyndan söz açýar. Şahyr Orhan Weliniň gözel tebigat lapyny keç edýä, keýpini gaçyrýan eken, emma dagystanlylary gözel tebigat, arassa howa sagdyn we uzak ýaşadýar. Syýahatçy dagystanlylarda hiç hili kesele gabat gelmändigini ýazýar.

Orhan Weliden söz açdyk. Ýazgymyzy Orhan Weliniň şahyrana setirleri bilen jemläliň:

*«Meni gözel howa lapykeç etdi,
Men beýle howadan ýüz öwürýärim
Işleýän ýerimden, wezipämdenem.
Tüssä öwrenişdim şeýle howada,
Men şeýle howada söýgä uçradym.
Öýe çörek bilen duz äkitmegi
Şeýle howalarda ýatdan çykardym.
Meniň şygyr ýazma ýaly keselim,
Elmydama şu howada dömüpdü,
Meň lapymy bu howalar keç etdi.»*

Wirus adres sorap duranok. Imi-salalyga aldanmalyň,
arkaýynlyga ýol bermäliň!

Dert veren Alla dermanyny-da berer.

Arslan TEKİN.

15.04.2020 ý. «YENIÇAĞ» gazetini.

Terjime eden: Guwanç MÄMİLİYEW,
Stambul uniwersitetiniň talyby. Edebi makalalar